
ASPECTE DIN ACTIVITATEA MADOSZ-ULUI
(UNIUNEA POPULARĂ MAGHIARĂ)
ÎN JUDEȚUL CARAȘ (1944–1948)

*Eusebiu-Marcel Narai**

Cuvinte-cheie: Madosz, Uniunea Populară Maghiară, județul Caraș

Mots-clefs: Madosz, Union Populaire Hongroise, département de Caraș

Populația maghiară din Banat s-a bucurat de o „atenție” deosebită din partea organizației regionale a P.C.d.R. De pildă, cu prilejul apariției primului număr al cotidianului *Szabad Szo* (Cuvântul liber), organul teoretic al Comitetului Regional Banat al P.C.d.R. - *Luptătorul bănățean* – scria: „«Szabad Szo» urmează tradiția democratică a Madosz-ului, cu celelalte partide și organizațiuni patriotice din F.N.D. pe baza platformei, pe aceeași cale, pe care luptătorii antifasciști ai Madosz-ului merg mai bine de 10 ani alături de Partidul Comunist (...). Salutăm apariția ziarului «Szabad Szo» și-l chemăm la luptă până la totala distrugere a tuturor hitleriștilor, fasciștilor, profasciștilor, horthyștilor, reacționarilor și șoviniștilor de orice naționalitate ar fi ei (...), pentru ca să fie îndeplinită completa egalitate a tuturor cetățenilor țării, fără deosebire de naționalitate”. Într-un apel al Madosz-ului se arăta că populația maghiară din Ardeal și Banat și-a găsit „totdeauna în cursul istoriei drumul luptei comune cu fiii poporului român împotriva asupritorilor comuni”, nuanțându-se opoziția față de partidele istorice și se lansa o chemare către „toți maghiarii cinstiți, fără deosebire de religie, de clasă socială și de convingere politică, să i se alătore sub steagul libertății, al democrației și al egalității drepturilor naționale”. Laszlo Juhasz, unul din liderii Madosz-ului bănățean, scria că: „Ziua de 23 August a adus doborârea fascismului, dar lupta continuă (...). Da, s-au deschis porțile, prin care putem înainta împreună cu

* Universitatea de Vest Timișoara, Facultatea de Litere, Istorie și Teologie, b-dul Vasile Pârvan, nr.4, e-mail: mnarai@yahoo.com

frații noștri români și de altă naționalitate, spre un viitor mai fericit. Dreptul e al nostru, dar trebuie să-l traducem în realitate, să-l lărgim. Acest adevăr, noi, muncitorii maghiari, îl simțim îndoit. Nu putem uita că F.U.M., care exclude orice desbinare națională, religioasă sau politică, pune și bazele egalității de drepturi naționale”¹.

De altfel, în intervalul octombrie 1944 - martie 1945, organizația cărășeană a Madosz-ului s-a implicat în campania de schimbare a administrației locale, inițiată de comuniști.

Sub protecția partidului comunist, Uniunea Populară Maghiară (derivată din Madosz) și-a extins numărul organizațiilor la nivel teritorial în perioada martie-decembrie 1945. Deținem o serie de informații legate de numărul membrilor U.P.M. din județul Caraș: în iulie 1945 – 755 de membri (înscriși în P.C.R. – 33)²; în august 1945 – 804 membri (înscriși în P.C.R. – 33)³; în septembrie 1945 – 912 membri (înscriși în P.C.R. – 140), dintre care 603 bărbați și 309 femei, cele mai puternice secțiuni ale formațiunii politice amintite fiind Reșița (377 de membri), Iersig (123 de membri) și Bocșa Montană (103 membri)⁴; în octombrie 1945 – 931 de membri (înscriși în P.C.R. – 140), dintre care 620 bărbați și 311 femei⁵; în noiembrie 1945 – 960 de membri (înscriși în P.C.R. – 165)⁶; în decembrie 1945 – 988 de membri (înscriși în P.C.R. – 176)⁷.

În pofida eforturilor depuse, reprezentanții Uniunii Populare Maghiare din județul Caraș constatau cu îngrijorare următoarele: „organizarea maselor merge încet din cauză că populația maghiară nu poate uita ridicarea fraților noștri nevinovați, pentru lucru în spatele frontului; celula Madosz-ului nu funcționează, din cauza neglijenței Comitetului de Plasă al P.C.R. Reșița; în 6 iunie 1945 am cerut în scris de la Comitetul F.N.D. să fie recunoscută și primită, în rândul organizațiilor democratice, U.P.M. din Reșița, însă, până

¹ Traian Bunesu, *Problema națională în Banat în prima etapă a revoluției de eliberare națională, socială, antifascistă și antiimperialistă din România*, în *SIB*, XIV, 1988, p. 269-270.

² Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Caraș-Severin, fond *Partidul Muncitoresc Român – Comitetul Județean Caraș* (în continuare *P.M.R. – C.J. Caraș*), d. 7/1945, f. 153 (în continuare DJANCS).

³ *Ibidem*, f. 155.

⁴ *Ibidem*, f. 156; *Ibidem*, d. 2/1945, f. 10-11.

⁵ *Ibidem*, d. 7/1945, f. 157; *Ibidem*, d. 6/1946, f. 93.

⁶ *Ibidem*, d. 7/1945, f. 158.

⁷ *Ibidem*, f. 159.

în prezent (septembrie 1945 – n.n.) nu s-a făcut nimic din partea Comitetului Județean al P.C.R.”. Au fost semnalate, în egală măsură, și aspecte pozitive ale activității U.P.M. Caraș: „legăturile cu celelalte organizații democratice sunt bune; în cursul lunii septembrie 1945 a fost organizată Oravița; Comisia de Școală face eforturi pentru a crea o situație mai bună, adică democratizarea școlii noastre, să asigure leafa învățătorilor săi; Școala politică a U.P.M. funcționează, ținând conferințe săptămânale; munca femeiască se dezvoltă; tinerimea e în reorganizare”⁸.

Partidul comunist s-a bazat mult și pe influența Uniunii Populare Maghiare în rândul populației minoritare maghiare din Banat. El a ținut sub observație continuă U.P.M., raportând progresele acesteia⁹.

Anul 1946 a fost marcat, în județul Caraș, și de intensificarea activității Uniunii Populare Maghiare, considerată doar o simplă organizație de masă a partidului comunist. În ceea ce privește numărul membrilor U.P.M. se constată o ușoară creștere în intervalul martie-iunie 1946, de la 1.096 la 1.160, cele mai puternice secțiuni fiind Reșița, Iersig, Oravița și Bocșa Montană. Activitatea politică a formațiunii amintite s-a dovedit la fel de intensă în al doilea trimestru al anului 1946: declanșarea unei operațiuni de „curățenie”, soldată cu înlăturarea unor membri incozi, inclusiv secretarul organizației județene (martie 1946); convocarea unor conferințe, cu participarea comitetelor locale ale U.P.M., la care s-au dezbătut multiple probleme (linia politică proprie, alegerile parlamentare, „combaterea șovinismului în legătură cu Ardealul”), constituirea unei comisii de organizare și a unui comitet de alegeri pentru întreg județul, convocarea unei conferințe județene și a unei adunări populare la Reșița, organizarea unor manifestații cu ocazia zilelor de 1 și 10 mai, la care au participat 60 de simpatizanți ai U.P.M. (mai 1946); convocarea unor adunări, cu scopuri bine definite (organizarea alegerilor, combaterea șovinismului și strângerea de fonduri), participarea unei delegații a U.P.M.–ului la *Congresul Frontului Plugarilor*, desfășurat la Timișoara (iunie 1946). În egală măsură, activitatea culturală a U.P.M. Caraș a fost destul de bogată: organizarea unui festival și a unei serate teatrale (martie 1946); desfășurarea unei excursii, cu „program cultural progresist”, la Gătaia și Salcea, pregătirea

⁸ *Ibidem*, d. 2/1945, f. 10-11.

⁹ Mircea Rusnac, *Aspecte ale vieții politice din Banat în perioada 1944-1948*, în *Tibiscum*, XI, 2003, p. 397.

unui bazar pentru toamna anului 1946 ș.a.m.d. (mai 1946); organizarea mai multor serate culturale, pentru întărirea „fondului de alegeri” (iunie 1946)¹⁰.

Organizația Caraș a Uniunii Populare Maghiare s-a implicat în campania electorală de partea Blocului Partidelor Democratice, participând la majoritatea acțiunilor inițiate de partidul comunist. De pildă, în luna octombrie 1946, în 15 comune din județ s-au desfășurat adunări organizate de U.P.M. pentru popularizarea alegerilor, la care au participat 700 de persoane, însă, în unele comune, „notarii comunali au sabotat înscrierea pe liste a unguirilor cu drept de vot, invocând diferite motive”; cu toate acestea, U.P.M. a stabilit „o legătură intimă cu P.C.R.”, legăturile cu restul organizațiilor „prietenești” fiind „foarte slabe”¹¹. De asemenea, la alegri au participat 20 de activiști U.P.M., care au răspândit – în toate localitățile cărășene – manifeste în limba maghiară, în care se solicita populației maghiare din zonă să acorde votul Uniunii Populare Maghiare și Blocului Partidelor Democratice¹².

Uniunea Populară Maghiară, care făcea parte din B.P.D., s-a prezentat – în unele județe – pe liste proprii (inclusiv în județele Arad și Timiș-Torontal) în funcție de ponderea electoratului maghiar, obținând 568.862 de voturi și 29 de mandate, însă în județul Caraș nu și-au depus nici o candidatură pe listele Blocului Partidelor Democratice datorită ponderii scăzute a electoratului maghiar din zonă¹³.

În luna decembrie 1946, în județul Caraș au izbucnit neînțelegeri între conducătorii județeni și orășenești ai U.P.M. În urma unor dispute, conducătorii U.P.M. din mediul urban au demisionat, impunându-se – ca măsură imediată – reorganizarea completă a Județenei U.P.M. Caraș¹⁴.

Rezultatele alegerilor de la 19 noiembrie 1946 au confirmat justetea tacticii în privința participării U.P.M. pe liste separate, căci au fost culese marea majoritate a sufragiilor populației maghiare. Consolidată în urma

¹⁰ DJANCS, fond P.M.R. – C.J. Caraș, d. 6/1946, f. 97-98, 100.

¹¹ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Timiș (în continuare DJANT), fond *Uniunea Populară Maghiară – Comitetul Județean Timiș-Torontal* (în continuare U.P.M. – C.J. Timiș-Torontal), d. 21/1946, f. 114-115.

¹² DJANCS, fond P.M.R. – C.J. Caraș, d. 6/1946, f. 104.

¹³ Ion Popa, *Rezultatele alegerilor parlamentare din anul 1946 în județul Caraș*, în *Tibiscum*, XI, 2003, p. 411; Mircea Rusnac, *Confruntări politice și electorale în județele bănățene în anul 1946*, în *Banatica*, 14, 1996, p. 411.

¹⁴ DJANT, fond U.P.M. – C.J. Timiș-Torontal, d. 21/1946, f. 130.

acestui succes, Uniunea avea încă probleme interne, legate de opțiunile celor ce doreau să accedă la conducere. Conform unui raport al regionalei Banat a P.C.R. din ianuarie 1947, relativ la starea Uniunii Populare Maghiare, „conducerea e formată în majoritate din comuniști (președinte: Kiss Pavel, Lazăr Iosif, vicepreședinte), totuși reacțiunea maghiară face încercări serioase de a pătrunde în conducerea U.P.M. și are mici rezultate”¹⁵.

Din păcate, deținem informații sumare despre activitatea U.P.M. Caraș în cursul anului 1947. De pildă, disensiunile dintre președintele județenei U.P.M. și conducerea organizației locale au fost aplanate la ședința cu activiștii U.P.M. din județ (24 ianuarie 1947). Mai mult chiar, la ședința comună a conducerii județene și locale a U.P.M. din ziua de 25 ianuarie 1947 a fost semnată o convenție care prevedea că „pe viitor vom ține – în fiecare săptămână – o ședință comună, la care vom dezbate împreună toate problemele politice și organizatorice”. În urma acestei ședințe, Konrad și-a retras demisia și a preluat din nou președinția organizației U.P.M. Reșița¹⁶. În luna februarie 1947, organizația număra 1.236 de membri, dintre care 227 erau înscriși în Partidul Comunist, repartizați pe plăși după cum urmează: Bocșa Vasiova – 519 membri, Oravița – 117 membri și Reșița – 600 membri; U.P.M. nu avea secțiuni în celelalte 3 plăși ale județului (Bozovici, Moldova Nouă și Sasca Montană)¹⁷.

Influența exercitată de comuniști asupra organizației județene Caraș a U.P.M. – ului a sporit considerabil până la finele anului 1947.

U.P.M. Caraș a fost cooptată și în Frontul Democrației Populare, reprezentantul său (Ion Fialcheivici) făcând parte din Subcomisia Financiară. De asemenea, 30 de membri ai organizației amintite au fost trimiși pe teren, în calitate de îndrumători, în timpul campaniei electorale pentru Marea Adunare Națională (martie 1948), dovedindu-se foarte eficienți. De acum înainte, Uniunea Populară Maghiară, având o conducere restructurată, va urma cu fidelitate „linia” trasată de partidul comunist (P.M.R., din februarie 1948 – n.n.)¹⁸.

¹⁵ Mircea Rusnac, *Aspecte ale vieții politice din Banat...*, p. 398.

¹⁶ DJANT, fond U.P.M. – C.J. Timiș-Torontal, d. 25/1947, f. 160.

¹⁷ DJANCS, fond P.M.R. – C.J. Caraș, d. 16/1947, f. 62.

¹⁸ *Ibidem*, fond Frontul Democrației Populare – Comitetul Județean Caraș, 1/1948, f. 3, 29.

Tonul naționalist adoptat la sfârșitul anului 1944 de către Madosz/ Uniunea Populară Maghiară și Frontul Antifascist Slav din România, care a atras – în mică măsură – populația de origine maghiară și slavă, a fost abandonat relativ repede. Cele două organizații au fost nevoite să adopte o poziție realistă, constructivă, să solicite satisfacerea unor revendicări cu caracter cultural și mai puțin cu conotații politice. Sprijinul de care se bucura Uniunea Populară Maghiară în cadrul guvernului (prin Petru Groza și Vasile Luca) a determinat obținerea unor concesiuni la nivel central și local. Astfel, guvernul s-a bucurat de sprijinul aproape unanim al organizațiilor naționalităților conlocuitoare la alegerile parlamentare din noiembrie 1946. Drept recunoștință pentru toate aceste drepturi obținute – U.P.M., C.D.E., F.A.S.R. ș.a. – au rămas fidele guvernului Groza.

Influența exercitată de comuniști asupra organizației județene Caraș a U.P.M. – ului a sporit considerabil până la finele anului 1947. U.P.M. Caraș a fost cooptată și în Frontul Democrației Populare, reprezentantul său (Ion Fialchevici) făcând parte din Subcomisia Financiară. De acum înainte, Uniunea Populară Maghiară, având o conducere restructurată, va urma cu fidelitate „linia” trasată de partidul comunist.

DES ASPECTS DE L'ACTIVITÉ DU MADOSZ (UNION POPULAIRE HONGROISE) DANS LE DÉPARTEMENT DE CARAȘ (1944–1948)

Résumé

Le discours nationaliste adopté, à la fin de l'année 1944, par le *MADOSZ / l'Union Populaire Hongroise* et le *Front Antifasciste Slave de la Roumanie*, qui a attiré, en petite mesure, la population hongroise et slave, a été relativement rapidement abandonné. Les deux organisations minoritaires ont été obligées à adopter une attitude réaliste, constructive, à solliciter – en même temps – la résolution des revendications d'ordre culturel et moins avec des connotations politiques. L'appui duquel se réjouissait *l'Union Populaire Hongroise* au sein du gouvernement roumain (par l'intermédiaire de Pierre Groza et Basil Luca) a déterminé l'obtention des concessions au niveau central et local. Ainsi, le cabinet Groza a été soutenu – presque unanimement – par les organisations des minorités nationales aux élections parlementaires du novembre 1946. En signe de reconnaissance pour les droits obtenus *l'Union Populaire Hongroise*, le *Comité Démocrat Juif*, le *Front Antifasciste Slave de la Roumanie*, etc. ont resté fidèles au gouvernement Groza.

L'influence des communistes sur l'organisation départementale Caraș de *l'Union Populaire Hongroise* a grandi considérablement jusqu'à la fin de l'année 1947. *L'Union Populaire Hongroise* Caraș a été cooptée, aussi, dans le *Front de la Démocratie Populaire*, son représentant (Ion Fialcheivici) faisant parti de la *Subcomission Financière*.

Depuis l'année 1947, *l'Union Populaire Hongroise*, ayant une conduite restructurée, suivra – fidèlement - "le chemin" du parti communiste.